

ARGUS

JAARGANG 19
NUMMER 2
JUNI 1994

DE STEM VAN

SPRAKELOZE

WILDE DIEREN

Het raadsel van de
**DOODGESLA-
GEN VOSJES**

Constructie
**WILDBEHEER-
EENHEDEN** nader
onderzocht

JACHTKALENDER

ISSN 0166-5073 Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens fl. 30,- per jaar betalen via Postbanknummer 352 21 88 te 's-Graveland. Sympathisanten betalen minstens fl. 10,- per jaar en ontvangen jaarlijks de SKF-Nieuwsbrief. Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie Roelof de Beer, Ton Ebben, Pauline de Jong, Peter Kœe, en Piet de Jong

Redactieadres Piet de Jong, Westerstraat 107-1, 1015 LX Amsterdam, Telefoon en telex (020) 6 26 15 97

Fotoredactie Pieter Elbers, Fons Bergerstraat 8 5913 SJ Venlo, Telefoon (077) 51 80 37

Vormgeving Rob Busser (sRB)

Druk Thieme, Zutphen

Donateursadministratie Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De Stichting Kritisch Faunabeheer tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, M.C.J. Bouterse, G.A. Ellenbroek, A.P. de Jong, P.M. de Jong, H.H. Niesen, H. Pluijmakers, J. Poeder, R. Stockmann, S.H.D. Voss, J. Webbink

Adviseurs A.J. Cnoop Koopmans, G. Udo

Secretariaat SKF Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk-Noord 135 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98

Penningmeester Mw. R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland, Telefoon (02945) 13 19

Regiogroep Limburg Postbus 27, 6114 ZG Susteren, Telefoon (04499) 28 48

Knipselkrant Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. U kunt zich abonneren door overmaking van fl. 15,- per jaar op Postbanknummer 011 60 72 t.n.v. donateursadministratie SKF te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF-knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

3 Harm Niesen: vossen in noord-holland Hetze tegen vossen strekt zich uit tot duingebied.

5 Piet de Jong: misselijk makende vondst Doodslaan van jonge vosjes brengt jagerswereld in beroering.

7 Piet de Jong: faunabeleid en politiek Politieke programma's nader onderzocht door Platform Verantwoord Faunabeleid.

9 Pauline de Jong: wildbeheer-eenheden Wildbeheereenheden voldoen niet aan democratische grondbeginselen.

12 Jan Bouterse: zwaluwen in de polder Een vogelliefhebber op bezoek bij een Wildbeheereenheid.

15 Heinz Stockmann: de economie van de jacht Hoeveel draagt jacht bij aan het behoud en herstel van de natuur.

16 prijzen De Moyra Stava Morena-prijs 1994 en Dubbele bekroning ledenwerfcampagne SKF.

18 mededelingen Vrees voor wildvles en Vervolg van de waterlandse ganzenjacht...

19 boekbesprekingen Ministerie in crises en Toestand in natuur 2.

22 laatste nieuws Jacht op rotganzen is weer verboden.

23 jachtkalender Overzicht van opening en sluiting van de jacht.

REEËNNOTA

Onze reeënnota is nu te bestellen door fl.7,50 over te maken op postgiro 130 93 t.n.v. informatiefonds SKF in Renkum o.v.v. reeënnota.

FOTO OMSLAG

Vossenwelpje (foto: Geurt Besselink). *Zie ook pagina 3 t/m 6.*

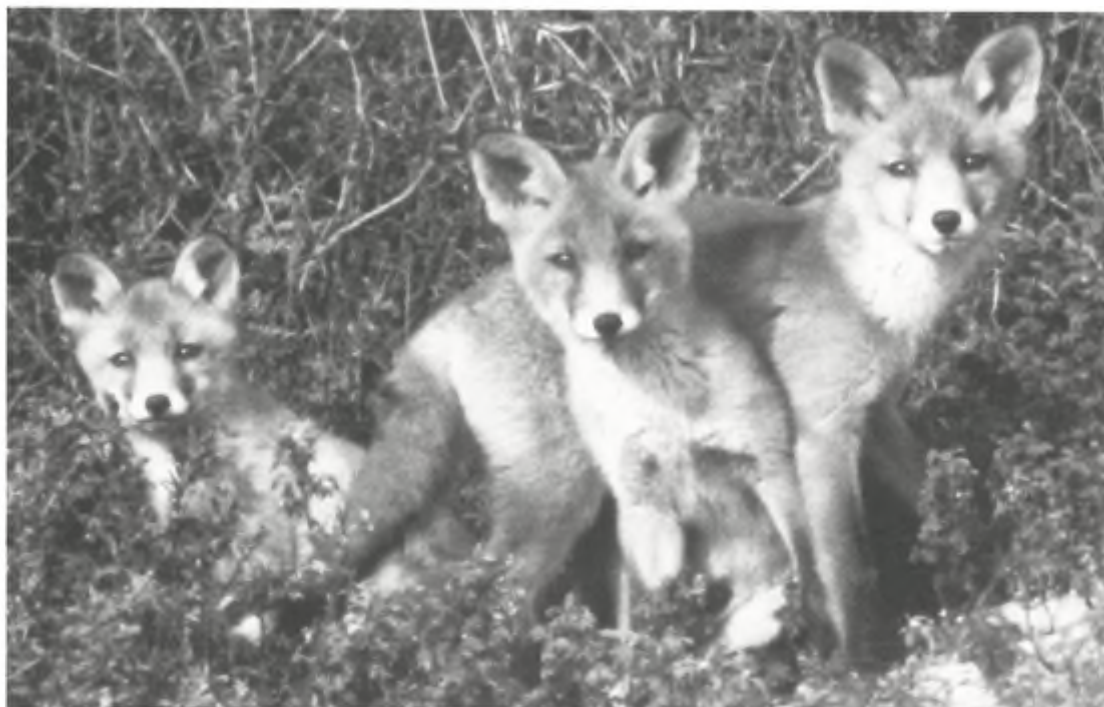
VOSSEN IN NOORD HOLLAND, MAAR ALS
HET AAN ONZE VRIENDEN DE JAGERS LIGT,
NIET LANG MEER...

VOSSSEN IN NOORD HOLLAND

HETZE

Eigenlijk is de hetze er al vanaf het prille begin, toen eind zeventiger jaren de eerste vossen in de duinen werden gesignaleerd zaten hun tegenstanders direct op het vinkentouw. Rabiës, het verdwijnen van alle op de grond broedende vogels en slachtingen onder het pluimvee werden ons in het vooruitzicht gesteld. Deze dreigingen hadden echter niet het effect, dat er van verwacht werd. De bevolking bleef kalm. Wetenschappelijk onderzoek toonde aan, dat er weinig te duchten was, meer dan 90% van het voedsel bestaat uit konijn, muis en vruchten. Veel onafhankelijke terreinbeheerders kozen er dan ook voor, de vos met rust te laten. Pogingen de media te bestoken met paniekverhalen hadden niet het gewenste effect. Er was duidelijk behoefte aan krachtiger middelen. Want als je als jager ooit de kans had om aan te tonen dat jacht nut heeft, dan was het toch wel als super-predator van de vos. Hier waren sterkere middelen en vooral een sterke bondgenoot nodig. Die was niet moeilijk te vinden. Van oudsher heeft de agrarische stand een innige band met het jachtbedrijf. Beiden hebben geen moeite met het afmaken van dieren en zijn er aan gewend natuur om te bouwen naar hun persoonlijke behoeften. Beiden tolereren geen enkele bedreiging van hun persoonlijke belangen. Tussen haakjes: de bijna devote waardering, die in veel kringen - ook wetenschap en politiek - bestaat voor de boer als landbouwer en beheerder is dan ook volstrekt misplaatst. Er is slechts plaats voor eigenbelang en als dat vroeger iets opleverde dat algemeen gewaardeerd werd als een mooi

*Jonge vossen in
duingebied
(foto: Gé-Jan van
Leeuwen).*

landschap met veel weidevogels en bloemen, dat was dat eerder een gevolg van onmacht dan van kundigheid van de agrarische stand. Het koste dan ook weinig moeite, de anti-vos gevoelens onder de boeren flink aan te wakkeren en het aantal klachten liep pijsnel op.

KLACHTEN

Eind februari werd een bijeenkomst georganiseerd in Alkmaar, zogenaamd om de klachten over de vos te inventariseren en alternatieve beheermaatregelen te verzinnen. In werkelijkheid was het één onafgebroken stroom van klachten en verwijten aan de beheerders van de duinen van het Provinciale Waterleidingbedrijf. Onzin en zelfs leugen en bedrog vlogen in hoog tempo door de zaal. Iemand die zei te spreken namens de Vogelwerkgroep Castricum had de plaatselijke Wilbeheereenheid verzocht meer op vossen te jagen en ziedaar, nu kwam er tenminste weer iets van de broedvogels in de weilanden terecht. Maar de Vogelwerkgroep Castricum ontkent iedere betrokkenheid. Pas nadat in het Zwanenwater op vossen gejaagd werd, zouden de lepelaars weer kans maken op een geslaagd broedsel. Maar ieder jaar, met of zonder jacht, zijn er jongen groot gekomen. Het is trouwens opvallend dat het 'Zwanenwatergeval' telkens maar weer blijft opduiken in de jagersverhalen. Kennelijk is dit het enige voorbeeld dat zij bij de hand hebben, om aan te tonen dat de vos in natuurgebieden bejaagd moet worden! Daarmee bewijzen ze zelf eens te meer, dat het niet nodig is. Er zijn immers vele gebieden waar niet op de vos gejaagd wordt en die leveren dus zelfs in hun ogen geen problemen op. Nog wat citaten om het peil van de avond aan te geven. Een vertegenwoordiger van de Landbouworganisaties komt weer eens met de veel misbruikte WHO-norm - die helemaal nooit een norm geweest is - van één vos per 500 hectare aan. En er trekken vele honderden, misschien wel duizenden, volledig uitgehongerde vossen vanuit de duinen het land in! Meer dan duizend gevallen van schade zouden geregistreerd zijn, terwijl het PWN in totaal niet meer dan veertien klachten ontvangen heeft.

SCHAPEN

Velen klagen over aanvallen op schapen. Dat is de nieuwste trend, langzamerhand nemen nog maar weinigen de klachten over pluimvee serieus, dat is tenslotte gemakkelijk door de eigenaar te beschermen door middel van een fatsoenlijk hok. Alhoewel sommigen zelfs dat teveel is: het PWN zet maar een hek om de duinen. Als zij zo graag vossen willen houden, moeten zij ze ook maar binnen houden, dat doen wij toch ook met ons vee. De aanvallen op schapen is mogelijk een ideeetje, dat men in Engeland heeft opgedaan. Daar is er echter met kracht tegen opgetreden, zowel ambtenaren van faunabeheer, het ministerie als grootgrondbezitters met veel schapen en vossen, ontkennen dat er schade van enige betekenis door de vos optreedt. Niemand heeft ooit gezien dat een gezond schaap werd aangevallen door een vos. De aanwezigheid van een vos bij een dood schaap, of zelfs de aanwezigheid van een vossedrol is bewijs genoeg. Sterkste staaltje 'bewijs': als een schaap door een hond is aangevallen, is de hele kudde daarna nog in paniek. Bij een vos niet. Dus een dood schaap tussen rustige soortgenoten is de schuld van een vos. Tijdens de beruchte avond werd er voor het gemak maar niets over gezegd, maar steeds blijkt het te gaan om zogenaamde 'verwentelde' schapen. Deze liggen op hun rug en zijn ten dode opgeschreven als ze niet zo snel mogelijk weer op hun poten worden gezet. En zelfs dan kan het volgens het Informatie- en kenniscentrum voor rund, paard en schaap nog fout gaan, als ze niet over de zelfde kant worden teruggerold. Ondertussen claimen de jagers wel, de afgelopen jaren in de duinstreek zo'n 2500 vossen geschoten te hebben. Een volstrekt ongeloofwaardig aantal natuurlijk, maar een beter bewijs dat van nog meer jacht niets te verwachten is, is nauwelijks denkbaar. Jacht helpt niet om schade te voorkomen. De directie van het Provinciale Waterleidingbedrijf is helaas gezwicht voor het primitieve geweld. Ze willen meer 'onderzoek' en 'overleg'. Met andere duinbeheerders, niet met ons of andere natuur- en dierenbeschermingsorganisaties.

MONOPOLIE

Het monopolie voor het beleid ten aanzien van de wilde fauna blijft in handen van jagers en grondgebruikers, ondanks de gedachten daarover in de Tweede Kamer. Ondertussen is men dit voorjaar alvast begonnen met het 'opruimen' van alle vossenburchten, die binnen een strook van enkele honderden meters van de binnenduinstrand liggen. Men schat dat op maximaal zes. Welke bijdrage dat zou kunnen leveren aan de afname van de 'schade', aangebracht door een inmiddels vast in een groot deel van de provincie gevestigde vossenpopulatie, is onduidelijk. Terwijl nu toch wel bekend mag zijn, dat iedereen baat heeft bij een ongestoorde vossenpopulatie. Dan is er in de territoria plaats voor veel minder vossen. Natuurlijk hebben wij de provincie en het PWN op de hoogte gebracht van onze bezwaren, net zo als Dierenbescherming, Duinbehoud en de Milieufederatie dat gedaan hebben. Wij willen allemaal overleg en medebeslissingsrecht op provinciaal niveau over dit soort beleidskwesties. Het moet definitief erkend worden, dat niet de toevallige hobbyist en grondgebruiker het alleenrecht hebben op de in ons land levende fauna.

Harm Niesen

In de 'veilige' beschutting van de burcht (foto: Geurt Besselink).

Jong vosje (foto: Jaap Mulder).

MISSELIJK MAKENDE VONDST

Onze vertegenwoordiger in Limburg wandelde op le paasdag nietsvermoedend door het ontluikende bos. Hij deed daarbij een gruwelijke ontdekking. Nadat hij publiekelijk zijn verontwaardiging kenbaar had gemaakt kreeg de zaak een onverwachte wending.

Het natuurreservaat 't Hout in de gemeente Susteren komt het meest tot zijn recht in het voorjaar, wanneer de knoppen aan de vele oude eiken verschijnen en bosanemoon op de bodem een tapijt vormt. Het is een rijk bos met veel soorten vogels en zoogdieren. Ik kom er veel, vooral ook omdat ik op een ruime steenworp afstand van het bos woon. In het voorjaar bezoek ik het bos vaak voor het inventariseren van de broedvogels, in het bijzonder de roofvogels. Zo maakte ik ook op paaszondag 's avonds omstreeks 19.00 uur een rondje. Nadat ik constateerde dat de buizerd al vast op het nest zat besloot ik nog even langs de 'konijnenwal' te lopen. In dit iets hoger gelegen deel met veel konijne-

holen had ik de laatste maanden een enkele keer een vos waargenomen. Door de hoge jachtdruk, vooral veel drijfjachten, krijgt de vos in dit gebied nauwelijks een kans zich te vestigen. Verbijsterd was ik toen ik plotsklaps voor mijn voeten een dood jong vosje zal liggen van ongeveer drie weken oud. Toen ik het diertje eens goed bekeek zag ik vers bloed in de nek, oren en bek. Vier meter verder lagen eveneens twee welpjes vlak bij de plek waar de oude vos de geboorteburcht had gegraven. Ook deze welpjes vertoonden bijtewonden in de nek en de kopjes waren verminkt. De conclusie was snel getrokken. Zoals dat in Nederland op zoveel plaatsen gebeurt zijn de jonge vossen met behulp van een hond uit de burcht gehaald en vervolgens tegen een boom doodgeslagen. In de directe nabijheid van de burcht lag een half opgevreten konijn, een karkas van een haas en een verse bastaard wilde eend. Prooi-resten in de directe omgeving van een burcht is een duidelijke aanwijzing dat een vos jongen heeft. Het aanschouwen van de lieflijke maar verminkte welpjes wekte mijn verontwaardiging en woede. Na een slechte nacht heb ik de volgende dag direct de Inspectiedienst van de Dierenbescherming op de hoogte gesteld. Omstreeks 12.00 uur waren wij ter plaatse en zijn de gruwelijkheden op foto en video vastgelegd. Ook journalisten van het dagblad De Limburger toonden belangstelling en maakten de

Doodgeslagen welpje (foto: Har Pluijmakers).

volgende dag een uitvoerig verslag van de vosjesmoord.

De jagers reageerden laconiek. Vossen worden het hele jaar bejaagd, omdat er naar hun mening teveel zijn. Zij erkennen dat het mogelijk werk van jagers is geweest, maar het achterlaten van de dieren in het veld is tegen alle regels van fatsoen, zo stelden zij in het commentaar. Omdat de premie van 15 gulden voor elke ingeleverde vos per 1 januari 1994 is afgeschaft zou het best kunnen dat jagers niet meer geïnteresseerd zijn in het meenemen van de vossenwelpjes. Daarnaast gebeurt het vaker dat een gedood welpje in de burcht wordt achtergelaten met de bedoeling de moervos en rekel zodanig af te schrikken dat ze het gebied verlaten. Bovendien zullen de daders geen rekening hebben gehouden met het feit dat anderen hun heimelijke praktijken zouden ontdekken. Overal in het gebied hebben jagers bordjes gehangen met verboden toegang. Twee jachtopzieners controleren het gebied vrijwel permanent.

Twee weken later is de Dierenbescherming samen met Kritisch Faunabeheer een grote campagne gestart en werden de beelden van de doodgeslagen vossenwelpjes op tv getoond. Ook het landelijk dagblad de Telegraaf bracht paginagroot de vosjesmoord in beeld. De verontwaardiging bij het publiek was groot. Tot die tijd bleef het stil in jagersland. Toen zij echter lucht kregen van het feit dat de media zo massaal geïnteresseerd was brak er paniek uit. Het verhaal dat jagers hier de hand in hadden moest de wereld uit en prompt werd ik aangeklaagd. Ik zou de moordpartij in scène hebben gezet, zo luidde het commentaar in De Limburger. Een aanklacht bij de politie leverde de jagers niets op, omdat ik geen daders bij naam had genoemd. Deze lasterpraktijk heeft SKF zwaar opgenomen. De advocaat van Kritisch Faunabeheer, mevrouw Goudswaard, heeft de zaak inmiddels in behandeling en zij heeft de jagers gesommeerd hun uitspraken te rectificeren. Doen zij dit niet dan zal dit middels een kort geding worden afgedwongen.

ENKELE FEITEN:

Vossen zijn het gehele jaar vogelvrij. De Jachtwet staat toe dat zuigelingen uit de burcht worden gehaald. Vaak graven jagers de burcht open of ze sturen een hondje het hol in dat de jonge

vosjes eruit haalt. Geheel in overeenstemming met het handboek voor de nederlandse jager 'De Jacht in Nederland' en met de Jachtwet slaan de jagers vervolgens de welpjes tegen een boom of met een knuppel dood. Volgens schattingen laten jaarlijks in Nederland zo'n 3000 welpjes het leven door bruut jagersgeweld. Moervossen worden vaak in de zoogtijd geschoten met als gevolg dat hun jongen doodhonger in de burcht. Dat vossen nog steeds te vuur en te zwaard vervolgd worden heeft te maken met het feit dat jagers het beleid bepalen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Jagers vinden dat vossen hun spel bederven. Vossen eten dieren die jagers zo graag zelf willen schieten. Een concurrent dus. Ook drijfjachten op vossen vinden jagers kennelijk een plezierige tijdsbesteding. Schade door vossen komt alleen incidenteel voor en rechtvaardigt op geen enkele wijze hun onbeschermd status. Wetenschappers verwerpen de heksenjacht, omdat vossen in de natuur een belangrijke functie vervullen.

Niet gewenst? (foto: Inspectiedienst Dierenbescherming)

Vossen nemen maar een klein deel van wat de natuur voortbrengt en zij hebben een positieve invloed op de kwaliteit van hun prooidieren. Vossen hebben een eigen territorium waardoor zij zelf de grens stellen aan het aantal vossen dat in een bepaald gebied kan leven. In onbejaagde gebieden worden minder jongen geboren, zodat er een evenwicht ontstaat tussen prooidier en predator. Kritisch Faunabeheer en de Dierenbescherming hebben in een brandbrief aan staatssecretaris Gabor geëist dat de gruwelijke welpenmoord onmiddellijk gestopt wordt en dat de jacht op vossen gebaseerd wordt op het 'nee, tenzij...' principe. De fracties van PvdA, VVD, D'66 en GroenLinks hebben inmiddels laten weten dat ze de jacht op vossen in de tijd dat ze jongen te verzorgen hebben afkeuren. Wij wachten intussen af maar blijven niet stil zitten.

FAUNABELEID EN POLITIEK

In ons vorig nummer (Argus 1/1994) hebben wij een overzicht gegeven van standpunten van politieke partijen. Op verschillende onderwerpen inzake dierenwelzijn werden de partijen vergeleken met het manifest waarin de standpunten van diverse dierenbeschermingsorganisaties bijeen gebracht zijn.

De verkiezingen zijn inmiddels voorbij maar de ontwikkeling in het beoogde faunabeleid van de verschillende partijen nog niet. Mede oorzaak van deze ontwikkelingen is de inzet van het Platform Verantwoord Faunabeleid.

Haas is ook gemeenschapsbezit (foto: Jan van Dieren).

PLATFORM VERANTWOORD FAUNABELEID

Het Platform is opgericht in 1992 door de Dierenbescherming, Stichting Kritisch Faunabeheer, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Stichting Het Vogeljaar en Stichting Mondiaal Alternatief, als vervolg op het door hen georganiseerde congres Verantwoord Faunabeleid, gehouden in Ede op 4 april 1992. Het stelt zich ten doel een ethisch, maatschappelijk en biologisch verantwoord faunabeleid in Nederland te realiseren en te ondersteunen.

Het Platform richtte zich verleden jaar tot de politieke partijen met een oproep om in hun verkiezingsprogramma's de volgende (of soortgelijke) passage op te nemen:

'In het wild levende zoogdieren en vogels zijn bezit van de gemeenschap en worden wettelijk beschermd. Jacht op deze dieren is alleen aanvaardbaar bij ernstige schade, indien andere middelen ter voorkoming hebben gefaald'.

In eerste instantie is daar weinig van overgenomen. Slechts in de concept-programma's van enkele partijen kwam een passage voor, die hier een beetje op leek. Gelukkig werden bij de verschillende partijen, mede op suggestie van de Platform-leden, door afdelingen, werkgroepen of kieskringen amendementen in de boven bedoelde zin ingediend, en bij een aantal partijen nam het congres of de landelijke ledenvergadering deze over.

RESULTATEN

De inspanningen van het Platform en Platform-leden hebben resultaten opgeleverd. Men vindt in de definitieve programma's de volgende passages:

CDA

'Een geïntegreerde Flora- en faunawet wordt tot stand gebracht ter bescherming van de soortenrijkdom van in Nederland in het wild levende dieren en planten. Bij toepassing van de wet en in het soortenbeschermingsbeleid wordt een bijzondere verantwoordelijkheid van Nederland voor natte gebieden en voor trekvogels tot uitdrukking gebracht'.

PVDA

'In het wild levende zoogdieren en vogels zijn bezit van de gemeenschap en worden wettelijk beschermd. Jacht op dieren is alleen aanvaardbaar bij ernstige schade, indien andere middelen ter voorkoming van schade hebben gefaald'.

Deze passage, die in het concept-programma ontbrak, was bij amendement door 12 afdelingen ingediend en werd na aanvankelijk weerstand door het partijbestuur overgenomen. Het congres van 10 december 1993 nam de tekst unaniem aan.

VVD

In het kernprogramma is niets terug te vinden. In de bijbehorende beleidsnota: *'Het natuurgebied moet worden uitgebreid. Hierdoor wordt een bijdrage geleverd tot behoud van bedreigde soorten (zowel fauna als flora)'.*

Dit is conform het concept-programma. Op de algemene vergadering van 18 februari 1994 werd als amendement voorgesteld 'de jacht op in het wild levende dieren dient in de toekomst beperkt te worden en zich bij voorkeur

te richten op de bestrijding van ernstige maatschappelijke schade en gevaar voor de volksgezondheid en openbare veiligheid'. De partijleiding achtte dit overbodig aangezien het 'staand beleid' is. De vergadering verwierp daarop het amendement.

D66

In het concept-programma stond: *'In het wild levende dieren gemeten in beginsel bescherming. Jagen wordt incidenteel toegestaan bij economische schade, gevaar voor de volksgezondheid of voor de bescherming van de flora en de regulering van de fauna, als andere middelen ontoereikend zijn. De jacht op trekvogels wordt verboden. De handel in bedreigde dier- en plantensoorten wordt meer systematisch bestreden'*.

Bij amendementen is deze passage door het congres op 5 februari 1994 conform het advies van de partijleiding met algemene stemmen aangescherpt tot: *'In het wild levende zoogdieren en vogels zijn het bezit van de gemeenschap en worden wettelijk beschermd. Jacht op deze dieren is alleen aanvaardbaar bij economische schade, gevaar voor de volksgezondheid of ten behoeve van de openbare veiligheid, indien andere middelen ter voorkoming van schade hebben gefaald. De jacht op trekvogels... (verder conform concept-programma)'*.

Groen Links

'Dieren bezitten een eigen waarde die onafhankelijk is van hun nut of schadelijkheid voor de mens en hebben er daarom recht op, dat met hun belangen zorgvuldig rekening wordt gehouden en dat zij met respect worden behandeld.... Naast soortenbescherming worden de in het wild levende dieren ook als individu beschermd. Dit houdt onder meer het volgende in:
- een verbod op plezierjagen en het tegengaan van vissen bij wijze van sport;
- bij het optreden van onaanvaardbare schade door het toedoen van dieren worden zoveel mogelijk de oorzaken bestreden, zoals het verdwijnen van oorspronkelijke fourageergebieden. Zo nodig worden alternatieve bestrijdings- en verjagingsmethoden ontwikkeld. Jacht wordt alleen in het uiterste geval toegestaan'.

Dit is conform het concept-programma.

GPV

'De bestaande wetgeving in zake

bescherming van flora en fauna moet meer worden afgestemd op de dwingende noodzaak tot bescherming van de natuur in al haar facetten'.

RPF

'Jacht dient beperkt te worden tot "bestrijding in laatste instantie" van wezenlijk schadelijke dieren (bijvoorbeeld de muskusrat), bij gebleken gevaar voor de volksgezondheid, met het oog op behoud van flora en fauna of bij dreigende economische schade. Het instrument van de jacht wordt afgewogen tegen de toepassing van andere instrumenten (verjaging,

afrastering, vangen, schudden van eieren etc.). De plezier- of recreatieve jacht wordt verboden'.

Dit is conform het concept-programma.

SGP

Geen passage over wilde fauna.

Piet de Jong

Edelhert, noch voor de sport noch om te oogsten (foto: Pieter Eibers).

OPROEP

Het Platform zal zich ook na de verkiezingen blijven inzetten haar doelstellingen op het gebied van faunabeleid te realiseren. Hiertoe dient de volgende oproep aan alle politieke partijen in Nederland:

Wij hopen zeer dat de door ons bepleite en in genoemde partijprogramma's vastgelegde afschaffing van plezierjacht, consumptiejacht en oogstjacht in het komende regeerakkoord wordt opgenomen en tijdens de komende regeerperiode in beleid en wetgeving wordt verwerkt.

Wij doen een dringend beroep op alle politieke partijen het doden van in het wild levende zoogdieren en vogels te beperken tot die (incidentele) gevallen van ernstige maatschappelijke schade, die niet op andere wijze kan worden bestreden, en als adagium te aanvaarden wat reeds lang door de natuurbescherming en dierenbescherming wordt bepleit en door de overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking wordt gesteund:

**'GEEN JACHT TENZIJ TER BESTRIJDING
VAN ERNSTIGE SCHADE, INDIEN ANDERE
MIDDELEN HEBBEN GEFAALD'.**

WILD BEHEER EENHEDEN

Wild Beheer Eenheden (WBE's) zijn juridische eenheden in de vorm van stichtingen of rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen als bedoeld in boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. In deze WBE's werken jachthouders samen, die aan elkaar grenzende jachtvelden in eigendom of pacht hebben. De bedoeling is dat deze jachthouders allemaal hun eigen jachtveld inbrengen, zodat er een aaneengesloten bejaagbaar gebied ontstaat. Maar in de praktijk blijkt dat de meeste jachthouders hun eigen jachtveld weer terugpachten van de WBE. In feite is er dus niets veranderd. Maar door het vertrouwen dat de overheid in deze samenwerkingsverbanden stelt krijgen de jagers onder de vlag van een WBE veel makkelijker vergunningen en verantwoordelijkheden toegewezen. Het Ministerie van Landbouw en de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) werken al meer dan 10 jaar aan de vorming van deze WBE's. Momenteel zijn er ruim 400 van deze organisaties gevormd, die gezamenlijk ongeveer 90 % van het 'bejaagbaar' grondgebied van Nederland beslaan. Statutair is vastgelegd dat het lidmaatschap van WBE's alleen mogelijk is voor jachthouders en grondgebruikers.

BELEID OVERHEID

Het Ministerie van Landbouw stimuleert zoals gezegd de vorming van de WBE's in hoge mate en wil zelfs in de toekomst alleen nog met WBE's te maken hebben. Vergunningen worden b.v. alleen nog aan samenwerkingsverbanden van jagers afgegeven, waarna de deelnemende jagers onderling uit mogen vechten wie, wanneer van de vergunning gebruik mag maken. De KNJV doet er alles aan om de WBE's als betrouwbaar over te laten komen en het Ministerie heeft er alle vertrouwen in.

De trend bij de overheid is erop gericht om op alles waar dat mogelijk is te bezuinigen. Het delegeren van verantwoordelijkheid, in dit geval naar belangengroepen, past goed in dit beleid. Het Ministerie gaat hierin zover dat zij op voorhand vergunningen voor afschot verleend voor het bestrijden van schade in de gesloten jachtijd en daarnaast elke aanvraag voor een afschotvergunning van een WBE automatisch honoreert. Begin 1993 stond zelfs in de krant dat bij wijze van proef de WBE's in Brabant en Limburg voortaan zelfs geen aparte vergunningen meer zouden hoeven aan te vragen. Deze jagers zouden aan het begin van het seizoen een vergunning krijgen, waarmee een door henzelf samengesteld 'wensenpakket' zou zijn toegestaan. De jagers kunnen hiermee dus zelf bepalen wie, waar, wanneer en waarop zal gaan schieten. De Jachtwet wordt op deze manier volkomen buiten spel gezet en de niet-jagende burger wordt monddood gemaakt. Alles wat in deze wet namelijk verboden wordt kan d.m.v. vergunningen worden toegestaan. De bedoeling van de wet is echter dat vergunningen om van de wet af te wijken alleen bij uitzondering zouden worden verleend en dan slechts wanneer zwaarwegende argumenten worden aangevoerd. En omdat elke aanvraag voor een vergunning bij de overheid moet worden ingediend heeft zij de mogelijkheid om toezicht te houden op het gebruik en kan zij beoordelen of de overwegingen om tot afschot over te gaan wel juist zijn.

Mevrouw Goudswaard van het advocatenkantoor Wladimiroff en Spong uit Den Haag heeft namens de Stichting Kritisch Faunabeheer haar bezorgdheid over de gang van zaken,

zoals die zich ontwikkelt, uitgesproken. In een brief aan de Vaste Commissie van Landbouw en Natuurbeheer van de Tweede Kamer waarschuwt zij dat parlementaire controle op het vergunningenbeleid op deze manier onmogelijk wordt. In deze brief wijst zij erop dat vele terreinbezittende natuurbeschermingsorganisaties, gemeenten en particuliere jachthouders die het nee, tenzij-standpunt aanhangen er niets voor voelen om tot een WBE toe te treden, gezien het ja, mits-standpunt van WBE's. Gevolg is echter wel dat het voor deze organisaties, gemeenten en particulieren moeilijk, zo niet onmogelijk wordt om een vergunning te verkrijgen. Door alleen nog maar vergunningen te verlenen aan WBE's dwingt de overheid terreinbeheerders om lid van deze WBE's te worden. In de nota Jacht en Wildbeheer heeft Staatssecretaris Gabor aangegeven dat de vorming van WBE's zal worden bevorderd door het bieden van faciliteiten in het kader van vergunningen en ontheffingen. Tijdens de behandeling van deze nota in de Vaste Kamercommissie bleken de meeste politici het idee van de WBE's heel aanvaardbaar te vinden. Wel vonden een aantal van hen dat ook natuurbeschermers, en met name terreinbeheerders, in deze eenheden zitting zouden moeten hebben. Het uitgangspunt dat deze organisaties, ongeacht hun samenstelling, geheel zelf het beleid bepalen, de uitvoering ter hand nemen en zichzelf vervolgens controleren werd door de meeste politici geaccepteerd. Op deze manier slijkt de politiek domweg wat de KNJV hen voorschotelde. Alleen Eisma (D'66) en Van Ojik (Groenlinks) wezen op het gevaar, waar mw. Goudswaard melding van maakte in haar brief.

WILDBEHEERPLANNEN

De WBE's zijn in het leven geroepen om het imago van de jagers te verbeteren. Via deze WBE's proberen jagers zich te profileren als natuurbeschermers. Door de KNJV worden ze zelfs aangeduid als 'hoeksteen van het moderne jachtbedrijf'. Als enige voorwaarde bij de, aan WBE's verleende, vergunningen wordt nog wel gesteld dat er een Wildbeheerplan moet zijn opgesteld. Hoewel de KNJV doet voorkomen alsof het zogenaamde 'planmatig wildbeheer' garant staat voor verantwoord natuurbeheer blijkt dit geenszins het geval.

Allereerst lijkt het wel alsof de WBE's bang zijn voor kritiek op hun plannen. Het blijkt namelijk telkens weer bijzonder moeilijk zo niet onmogelijk te zijn om deze Wildbeheerplannen in bezit te krijgen. De naam 'wildbeheerplan' geeft eigenlijk al aan waar het over gaat. Hoewel jagers altijd zeggen aan 'biotoopverbetering' te doen, iets waar alle diersoorten van mee profiteren, zijn zij in wezen alleen geïnteresseerd in dat deel van de fauna waarop geschoten mag worden en dat zo toepasselijk 'wild' wordt genoemd. De plannen van de WBE's zijn er dan ook uitsluitend op gericht om de 'wildstand te optimaliseren, zodat er tot in lengte van jaren gejaagd en 'geogst' zal kunnen worden.

In een met moeite bemachtigd Wildbeheerplan stond een zeer verhelderende (!) tabel. Per bejaagbare soort werd de aanwezigheid vermeld. Dat ging als volgt: haas = goed, patrijs = matig, fazant = goed, watersnip = matig enzovoort. Vervolgens wordt dit in de tekst nog verduidelijkt op de volgende manier:

'Het konijn is ruim voldoende aanwezig. Het haas komt in mindere mate voor dan het konijn, maar is toch voldoende aanwezig. De houtsnip is in de trektijd (!) ruim voldoende aanwezig. Het uitoefenen van de jacht op deze vogel is daarom verantwoord. De vossenstand is in het gehele gebied te hoog. De vos dient goed te worden bestreden.'

Het is dit soort subjectieve, onwetenschappelijke informatie die de basis vormt voor het zogenaamde 'planmatig wildbeheer'.

De KNJV heeft het WBE-erkenningen-beleid in een nota vastgelegd hetgeen per 1 januari 1994 in werking is getreden. De erkenning van WBE's draait echter geheel om dit wildbeheerplan. Deze plannen zullen namelijk door een provinciale toetsingscommissie moeten worden beoordeeld. Deze Commissie bestaat uit een gedelegeerde uit het KNJV-regiobestuur, vertegenwoordiger van het Landbouwschap en de KNJV-regioconsulent. Dit betekent dus dat erkenning slechts inhoudt dat een plan in eigen kring is goedgekeurd. Dit

betekent dus in feite niets. Om een plan werkelijk te kunnen erkenning lijkt het mij minimaal noodzakelijk dat er door onafhankelijke, niet-belanghebbenden naar is gekeken. Doel van het erkenningenbeleid is, zoals de KNJV zelf zegt, het verhuur van jachtrechten te vergemakkelijken. Doel van het gehele WBE-beleid is om de jacht in Nederland weer acceptabel te maken door de praktijk te verdoezelen met allerlei plannen en toetsingen die in feite niets in houden, omdat ze door de jagers zelf worden bedacht, opgesteld, gecontroleerd, goedgekeurd en uitgevoerd. Dus zelfs als een Wildbeheerplan op zichzelf inhoudelijk goed is en werkelijk gebaseerd lijkt op verantwoord faunabeheer dan nog is dit geen enkele garantie

voor een verantwoorde uitvoering. De jagers controleren namelijk zichzelf en er is geen enkel toezicht van buitenaf aanwezig.

FAUNA BELEIDS ORGANEN

Stichting Kritisch Faunabeheer heeft in januari 1994 een voorstel opgesteld om te komen tot een beter geïntegreerd faunabeheer. Stichting Kritisch Faunabeheer is van mening dat er in plaats van de WBE's nu, publiekrechtelijke Fauna Beleids Organen (FBO's) moeten worden opgericht. Hierin kunnen plaatselijke overheden samen met jagers, landeigenaren, natuur- en dierenbeschermers het beleid ten aanzien van de fauna bepalen. De nu reeds gevormde WBE's zouden dan eventueel van dienst kunnen zijn om dit beleid uit te voeren. Op deze manier wordt het voornaamste bezwaar tegen de opzet van WBE's ondervangen.

De WBE's zijn nu namelijk zo georganiseerd dat zij òn zelf het beleid mogen bepalen, òn dit beleid zelf uit mogen voeren, òn tenslotte wordt dit alles door henzelf gecontroleerd.

De basis van een democratisch rechtssysteem, zoals dat in ons land werkzaam is, is de scheiding van machten (trias politica). Het maken van het beleid, de uitvoering hiervan en de controle hierop worden verdeeld over verschillende instanties. In ons voorstel wordt de bepaling van het beleid een functie van de FBO's. De uitvoering zou kunnen worden overgelaten aan terreinbeheerders, grondgebruikers en WBE's. De controle op de uitvoering moet tenslotte apart worden geregeld met behulp van de inzet van bijvoorbeeld vrijwillige controleurs fauna-wetten, (veld-)politie en eventueel een soort fauna-opzichters. Deze laatste groep zou dan wel in dienst moeten zijn van de overheid opdat deze personen onafhankelijk hun werk kunnen doen.

Pauline de Jong

Met de eenheid op jacht (foto: Jan van Dieren)

ZWALUWEN IN DE POLDER

Door een renovatie met als gevolg de dood van vele jonge gierzwaluwen raakte een 'plantjesman' geïnteresseerd in het lot van zwaluwen. En zo kon het gebeuren dat deze vogelaar een lezing hield tijdens een vergadering van de plaatselijke Wildbeheereenheid. Aan het eind van de avond waren beide partijen een ervaring rijker.

het weer was te slecht, of wat dan ook. Ik wilde de vogels helpen, en kwam zo in contact met een paar andere zwaluwenliefhebbers. Deze hadden het initiatief genomen huiszwaluwen nesten te tellen in het kader van de in 1991 gestarte landelijke huiszwaluweninventarisatie. We hebben een paar houtbeton-kunstnesten opgehangen, helaas tot nu toe zonder (broed)resultaat. Maar het nestentellen verliep voorspoedig, en op verzoek van het SOVON zijn we in 1993 ook wat meer gaan kijken naar de verspreiding van de gierzwaluw (een veel moeilijker te inventariseren vogel!).

Over onze activiteiten is in de plaatselijke pers gepubliceerd. Gevolg daarvan was dat er in 1994 een subsidie en medewerking loskwam van de 'Junior Kamer', een plaatselijke groep jonge ondernemers. Doel: iets te doen voor huis- en gierzwaluwen, door het plaatsen van kunstnesten en nestkasten, het aanpassen van bouwverordeningen (waar dat zinvol is), het beschermen van bestaande broedgelegenheden en het geven van publiciteit. Het is spannend of dat allemaal op korte termijn effect zal hebben, want wilde vogels (en zeker zwaluwen) laten zich niet dwingen, zelfs niet door onstuimige jonge ondernemers.

DE ACHTERUITGANG VAN DE HUISZWALUW

Er zijn veel oorzaken te bedenken voor de achteruitgang van de zwaluwen. Wat betreft de huisvesting van de huiszwaluw; er zijn minder geschikte broedplekken (overstekende witgeverfde dakgoten boven een stenen muur) dan vroeger; bestaande huizen worden vaker geschilderd; huiszwaluwen worden vaker tegengewerkt wanneer ze beginnen met het bouwen van hun kleinste; de vogels vinden minder gemakkelijk geschikte klei of leem dan vroeger. Voorbeeld: Voordat de asfaltmachines kwamen werden wegen en paadjes op het platteland vaak met leem verstevigd, na een regenbui verzamelden de zwaluwen de uitgespoelde leem aan de rand van plasjes op de wegen. Maar ook in de polders in het westen van het land is het voor de vogels moeilijker geworden bij de klei te komen, de sloten liggen dieper (verlaging van de waterstand), minder koeien in de wei en daardoor minder vertrapte oevers, en ga zo maar door.

MIJN WAGENINGSE

JAREN

Van oorsprong ben ik meer een 'plantjesman' dan een faunadeskundige; een literatuuronderzoek naar de invloed van lawaai op fauna was voor mij een van de weinige op dieren gerichte activiteiten tijdens mijn Wageningse studie. Een van de resultaten van dat onderzoek; 'lawaai' hoeft voor wilde dieren niet altijd 'verstoring' te betekenen. In sommige gevallen is lawaai een garantie voor de afwezigheid van de mens (schietbanen, zones vlak langs snelwegen) en dat schijnen een aantal diersoorten te prefereren: liever geen mensen dan geen herrie. In die tijd (rond 1974) was overigens nog niet bekend dat juist zangvogels vlak langs snelwegen een slechter broedresultaat hadden dan hun soortgenoten verderop.

Pas na mijn studie kwam ik intensiever met dieren in aanraking. In 1979/1980 werd de wijk 'Patrimonium' in Wageningen gerenoveerd; grote aantallen gierzwaluwen broedden er onder de dakpannen van de fraaie oude dakkapellen. Midden in het broedseizoen werden deze vervangen door nieuwe

exemplaren van spaanplaat en aluminium. De arbeiders zijn nog met jonge vogeltjes in hun hand naar de Plantenziektkundige Dienst (aan de overkant van de straat) gelopen, maar de mensen daar konden natuurlijk ook niets meer doen aan deze domme moordpartij. Ik heb toen samen met enkele vogelliefhebbers geprobeerd door het plaatsen van een paar nestkasten nog iets voor de gierzwaluwen te doen. Dat is maar beperkt gelukt, en kort erna verhuisde ik uit Wageningen en raakte ik het zicht op de verdere ontwikkelingen kwijt. Via een intermezzo in Zutphen belandde ik in Alphen aan den Rijn. Daar raakte ik weer actief in een zwaluwenwerkgroepje, tien jaar na mijn Wageningse avonturen.

ZWALUWEN IN ALPHEN A / D RIJN

Het begon zo; ik zag hoe huiszwaluwen met veel moeite hun nestkommetjes probeerden te bouwen aan de zijgevels van enkele nieuwbouwwoningen aan de Holterberg, aan de noordkant van Alphen. Het ging niet goed; het bouwen duurde te lang, de klei (of wat er voor door ging) die de vogels gebruikten plakte niet goed, of

*Boerenzwaluw,
ekster-prooi (foto:
Pieter Eibers).*

Wat betreft het voedselaanbod zijn er mogelijk ook negatieve ontwikkelingen. Grotere insecten zijn mogelijk zeldzamer geworden omdat hier in de regio de veeteelt is teruggelopen ten gunste van boomkwekerijen, bloementeelt in kassen, stadsuitbreiding en dergelijke. Maar misschien liggen de problemen wel in de overwinteringsgebieden in Afrika; hebben de vogels daar nog wel genoeg te eten, nu de modernisering van de landbouw daar gevolgen zal hebben voor de natuur (ontwatering, ontbossing). Voor de gierzwaluwen gelden gedeeltelijk dezelfde problemen, alleen hebben deze vogels natuurlijk geen klei nodig voor hun nesten. Ook zijn ze minder afhankelijk van het voedselaanbod vlakbij huis, omdat ze gewend zijn grotere afstanden te vliegen om insecten te vangen. Het grote probleem voor de gierzwaluwen (een zogenaamde holenbroeder) is het vinden van geschikte broedgelegenheden. Moderne huizen zijn vaak potdicht gebouwd, en oude huizen blijken na renovatie steeds vaker ongeschikt te zijn voor de vogels. Kierende dakpannen en andere openingen zijn verdwenen, onder andere vanwege isolatiemaatregelen. Ook

bekende vogels als spreeuwen en huis-mussen schijnen in nieuwe en gerenoveerde stadswijken steeds minder vaak te broeden.

Door de grote verscheidenheid aan mogelijke oorzaken van de achteruitgang van de verschillende zwaluwensoorten is het niet zo eenvoudig maatregelen te nemen waarvan je met zekerheid weet dat ze direct helpen. Het is daarom belangrijk op een aantal fronten tegelijk actie te ondernemen, en het is vooral goed om overal en steeds opnieuw te vertellen wat de problemen zijn en aan welke oplossingen van die problemen gewerkt wordt. Zo hoorde ik dat er in Aarlanderveen, vlakbij Alphen a/d Rijn, een avond over weidevogelbeheer gehouden zou worden. Niet gek om daar naar toe te gaan, met name omdat het tellen van huiszwaluwen in de polder voor ons nogal lastig was, we konden best wat hulp gebruiken. De bewuste avond over weidevogelbeheer bleek echter deel uit te maken van een ledenvergadering van de plaatselijke WBE (Wildbeheereenheid) 'De Aarlanden'. Ik heb toen maar de voorzitter opgebeld om te vragen wat er precies

zou gebeuren en of ik welkom was; helaas kreeg ik te horen dat de spreker verhinderd was en dat de weidevogels niet aan de orde zouden komen. Maar ik mocht toch langskomen en iets over de zwaluwen vertellen.

En zo fietste ik langs de beruchte Alphense golfbaan (Coupépolder) en de beroemde Aarlanderveense molenviervang naar het Café 't Oude Rechtshuis', om daar, als niet-jager tussen het jagersvolk een ledenvergadering van de WBE bij te wonen en iets over de zwaluwenactiviteiten te vertellen.

EEN VERGADERING MET BOEREN EN JAGERS

Ik heb in vele hoedanigheden vergaderingen bijgewoond, als notulist, gewoon lid, of zelfs als voorzitter, maar ik heb maar weinig bijeenkomsten bijgewoond waar agrariërs, jagers en andere buitenlui de dienst uitmaakten. De verweerde (meest oudere) koppen, wat introvert en stug, vaak (maar niet altijd!) zwijgzaam, maar absoluut niet slaperig en alles horend wat er gezegd wordt. Voor mij een nieuwe ervaring, waarvan ik door andere mensen slechts over had horen vertellen. De mannen

Ekster (foto: Mike Weston).

(want vrouwen waren er niet) komen pas echt los na de vergadering, wanneer de bar open gaat. Maar toen had ik mijn verhaaltje al verteld en fietste ik in de polder terug naar huis.

Tja, wat valt je dan op tijdens zo'n vergadering. Misschien is het wel interessant om er iets over te vertellen. Ik luisterde op deze avond vooral naar wat er over vogels gezegd werd. Kraaiachtigen worden als grote booswichten gezien, en mij werd verzekerd dat één ekster systematisch alle boerenzwaluwnesten in een hooiberg had leeggeroofd, en ook dat Vlaamse gaaien jonge boeren- en huiszwaluwen uit hun nesten konden roven, zodra ze met de kopjes naar buiten kwamen kijken. Zelf ben ik niet zo'n eksterhater, en ik heb leren accepteren dat het beter is wanneer zo'n beest met een jong zangvogeltje naar zijn nest terugvliegt dan met een geroofde roomsoes in de snavel (schijnt ook wel eens gebeurd te zijn). Een andere booswicht waarover gesproken werd is de vos, en daar moest je vooral niet teveel over praten en schrijven, want men schijnt goed te beseffen dat alle publiciteit rond dit dier nadelig voor de WBE is. Tja, en wat te doen als de vos afkomstig is uit een natuurterrein. Ga eens praten met de plaatselijke beheerder, misschien valt er wat te regelen. Maar zoek het liever niet hogerop. Jagers zijn misschien vaardig met het geweer, maar blijken dat niet te zijn

met de pen; het bestuur heeft de indruk dat maar een klein deel van de leden een terugmeldingsenquête heeft ingevuld. Men zou graag toch meer willen weten over schademeldingen, aantallen afgeschoten dieren, lastige recreanten (zouden daar ook vogel-liefhebbers bij gerekend worden?) en stroperijen.

Terug naar de vogels; knobbelzwanen lopen graag rond in graszaadland, en het schieten van deze vogels mag alleen met een speciale vergunning. Maar die vergunning wordt of werd niet zo gemakkelijk gegeven, en ook mochten er in Zuid-Holland maar een tweetal beesten per keer worden geschoten. Veel te weinig, vonden enkele boeren. Ik vroeg aan mijn buurman (die een zwanenafschotvergunning had) wat hij nou deed met de dode beesten. Vroeger voerde hij de borststukken aan zijn fretten, zo vertelde hij mij, maar tegenwoordig gingen ze zo naar de destructie. Ik kreeg de indruk dat de gemiddelde jager niet graag op zwanen schiet. Zelf ben ik niet zo'n zwanen-liefhebber, ik zou wel eens willen weten of er nagedacht is over alternatieve regulatiemechanismen. Pakken vossen wel eens een zwaan?

Dan mag ik mijn verhaaltje houden: Wat boeren kunnen doen ten

behoefte van de huiszwaluwen (een oeverdje met natte klei, bijvoorbeeld). Zelf ben ik niet zo'n groot voorstander van kunstnesten, ik zie liever dat de vogels hun eigen nesten maken. Wilde dieren moeten zich zo natuurlijk mogelijk kunnen gedragen, ook al zijn ze wat betreft hun broedomgeving afhankelijk van de menselijke bebouwing. En de vieze poep, daar kun je met een plankje onder het nest best wat aan doen.

Na het applaus praat ik nog even na met een enkele geïnteresseerde. Men staat in het algemeen positief tegenover zwaluwen, ik moet aangeven wat de maten van een gierzwaluwnestkast zijn. Dan, ik sta al in de deur, vraagt een der aanwezigen mij onder vier ogen: 'Ik weet eigenlijk nog steeds niet, bent u nou voor of tegen de jacht?'. Ik antwoord direct en oprecht, met een knipoog: 'natuurlijk ben ik tegen, waarom zou je op dieren moeten schieten?'.

Jan Bouterse

Nawoord: mijn dank gaat uit naar de Junior Kamer in Alphen a/d Rijn, aan alle andere mensen en groepen die meewerken of ooit meegewerkt hebben aan de zwaluwenacties en tellingen waar ik bij betrokken was, en natuurlijk ook aan het bestuur van de WBE die zo vriendelijk was mij mijn verhaaltje te laten houden.

DE ECONOMIE VAN DE JACHT

door Heinz Stockmann

In zijn nota Jacht en Wildbeheer stelde staatssecretaris Gabor onlangs dat jacht direct en indirect bijdraagt aan het behoud en herstel van natuur en milieu. Omdat jagers verenigd in o.a. Wildbeheereenheden aan biotoopverbetering doen middels door hem zwaar gesubsidieerde projecten o.a. het herstelplan leefgebied patrijzen, geeft Gabor de jagers vergunning door te gaan met het jaarlijks schieten van zo'n 10.000 patrijzen.

Om te laten zien wat die biotoopverbetering door jagers nu werkelijk inhoudt kom ik nog eens terug op een al 8 jaar geleden verricht onderzoek door de Landbouw Universiteit Wageningen. In opdracht van de KNJV hebben vier landbouwkundig ingenieurs - gespecialiseerd in agrarische economie - een studie verricht naar 'De economische betekenis van de jacht in Nederland'. Dit middels uitgebreide enquêtes onder jagers.

Uit de in 1987 verschenen studie blijkt dat de gemiddelde jager fl. 129,- uitgeeft voor de verzorging van het jachtveld.

Bestaande uit beheerskosten voor:

- - hoogzitten (variërend van ladders t/m paalwoningen, rietmatten en het graven van eendenputten),
- - het voeren (maïs, bieten, slachtafval, eendagskuikens en gesneuvelde mestkippen, zoutblokken, voersloten, ploegen en inzaaien van onnatuurlijke voerlanen en wildakkers in bossen),
- - aankoop van uit te zetten dieren (fazanten, patrijzen, hazen, tegen mixomatose ingeënte konijnen en zelfs reeën en wilde zwijnen en aankoop fazantenrennen, voerautomaten),
- - aanplant, omheiningen, bordjes verboden toegang (blauwe en groene bordjes, vangkooien (voor roofdierdjes en kraaiachtigen)),

Inclusief uitzetten wordt er aan deze jachtveldverzorging fl. 1,49 per hectare besteed en voor het resterende jachtveld-onderhoud exclusief uitzet 59 cent per hectare. Stel dat van die 59 cent per hectare er - ruim genomen 30% oftewel 18 cent per hectare werkelijk besteed wordt aan 'aanplant' en jachtveld-biotoopverbetering. Daar er 2.900.000 hectare jachtveld in Nederland is (per jager 87 hectare) wordt er dan door totaal 33.500 jagers 522.000 gulden uitgegeven voor werkelijke aanplant of zogenoemde biotoopverbetering. De kosten voor aanplant is dan een kwestie van 16 gulden per jaar per jager, ongeveer evenveel als een kerstboom met kluit. Dat is nog geen tiende deel van wat de gemiddelde nederlandse jager besteed aan jachtvakanties en jachtdagen in het buitenland. Dat bedraagt namelijk 168 gulden oftewel voor 33.500 jagers een totaalbedrag van 5,6 miljoen gulden.

Ter vergelijking met die 522.000 gulden voor biotoop-verbetering enkele andere cijfers uit de studie die mede een beeld van de jacht geven. Door 750 jagers wordt fl.150.000,- uitgegeven voor het behalen van zwartwildbrevetten om deel te mogen nemen aan drijfjachten, 200 gulden per jager.

De uitgaven voor de verzekeringen ter dekking van de wettelijke aansprakelijkheid bij schade aan medejagers bedragen 2,5 miljoen gulden. De economische waarde van de wildopbrengst bedraagt voor de gemiddelde jager fl. 336,-, oftewel totaal 11,25 miljoen gulden. De kosten voor het op en neer rijden naar en door het jachtveld bedragen 22,5 miljoen gulden. Kosten gebruikshonden voor de jacht 13,2 miljoen. De kosten voor wapens en munitie bedragen 12,2 miljoen.

De totale jachtpacht bedraagt volgens de jagers slechts 17,6 miljoen gulden. Dit bedrag lijkt ons veel te weinig daar het gebaseerd is op een jachtpacht van fl. 6,09 gulden per hectare. De overheid rekent zelf in de IJsselmeerpolders een prijs van fl. 25,- per hectare. Aan particuliere grondeigenaren worden prijzen van fl. 45,- tot zelfs fl. 130,- per hectare betaald. Een enquête onder KNJV afdelingen resulteerde in fl. 10,76 per hectare.

In vergelijking met de 16 gulden voor aanplant c.q. jachtveldverbetering nog een cijfer. De KNJV had t.b.v. haar public relations op de begroting voor 1991 een bedrag van fl. 370.000,- uitgetrokken. Elk lid van de 22.000 KNJV leden betaalt dan fl. 16,- aan reclame voor de rechtvaardiging van zijn vrijetijdsbesteding. Dat is evenveel als de uitgaven voor aanplant. Dit lijkt niets op de aanprijzing van de staatssecretaris in de inleiding van de nota dat 'jacht tegenwoordig een scala van planmatige beheershandelingen omvat, die zijn gericht op het beheer van populaties en het behoud en het verbeteren van de biotoop voor het wild'.

In 1990 ontving de KNJV van het jachtfonds fl. 178.675,- subsidie, per lid fl. 8,12.

De overheid ontvangt fl. 130,- voor elke jachttakte, totaal 4,5 miljoen daarvan wordt 1,4 miljoen aan wildschade uitgekeerd.

Wat Staatsbosbeheer, de domeinen en de gemeenten aan jachthuur ontvangen is mij nog niet bekend. Alleen al de pacht van de IJsselmeerpolders levert de overheid 2,75 miljoen op; 110.000 hectare à fl. 25,-.

Waarschijnlijk heeft jacht meer met economie dan met beheer te maken.

Fazant; uitgezet?
(foto: Mike Weston)

*Ganzen op glas
(foto: Rob Busser).*

MEDEDELINGEN

PRIJS VOOR SKF

De Moyra Stava Morena-prijs 1994 is toegekend aan Stichting Kritisch Faunabeheer. De prijs, waaraan een geldbedrag van fl. 5.000,- verbonden is, wordt jaarlijks toegekend aan een persoon of instelling die zich op bijzondere wijze heeft ingezet voor het welzijn van dieren.

Naamgever van de prijs, de podiumkunstenaar en operazangeres Moyra Stava Morena, liet in 1992 een vermogen van ruim 3 miljoen gulden na met de opdracht de revenuen volledig ten goede te laten komen aan het welzijn van dieren.

Voorzitter H. Reilingh van de Stava Morena Stichting meldt namens de jury dat de prijs Stichting Kritisch Faunabeheer toekomt wegens haar niet aflatende inzet om de rechten van in het wild levende dieren te beschermen, ondermeer door zich via juridische procedures teweer te stellen tegen misstanden in de (plezier)jacht.

De steun van de Stava Morena Stichting stelt Kritisch Faunabeheer in staat

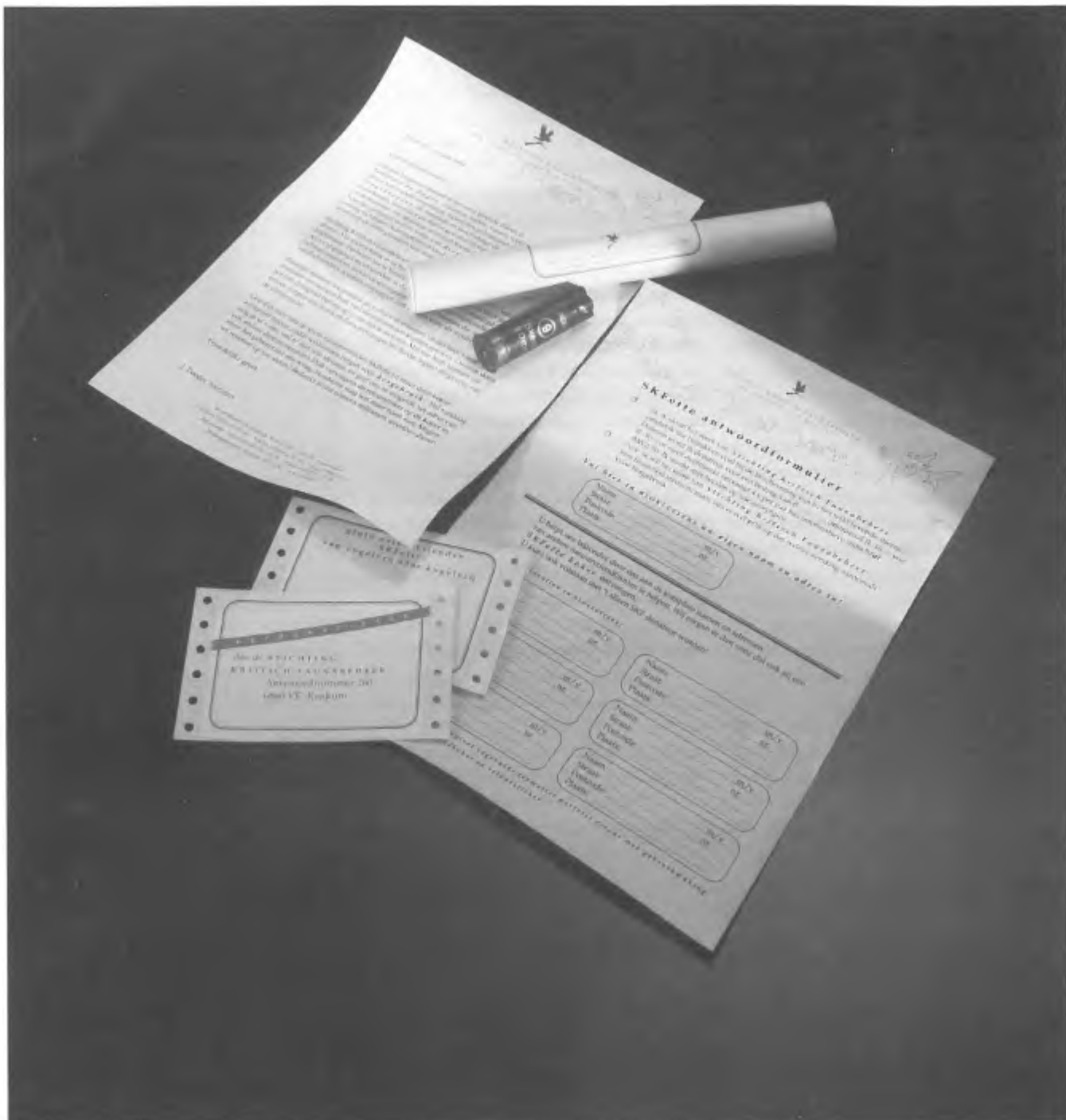

in een cruciale fase van de nieuwe Flora- en faunawetgeving politiek en publiek te informeren over de misstanden in de plezierjacht die onder het mom van 'oogstjacht' en 'wildbeheer' nieuw leven ingeblazen dreigt te worden.

Tevens vormt de prijs een morele steun in de rug, welke tezamen met het groeiend donateursbestand, de vrijwilligers van Kritisch Faunabeheer de energie geeft om door te gaan met het streven naar een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer.

*De voorzitters van
Kritisch
Faunabeheer en de
Stava Morena
Stichting (foto:
Fotobureau Johan
van Noppen).*

DUBBELE BEKRONING SKF

Bij de uitreiking van de 'Gouden Brief' van het Direct Marketing Instituut Nederland (DMIN) op 21 april jl. is de ledenwerfcampagne van Kritisch Faunabeheer als enige inzending dubbel bekroond. De 'lege patroonhulzen'-campagne (zie Argus nr. 4, 1993) heeft zowel de 'Gouden Brief' als

de 'low budget prijs' gekregen.

In de geschiedenis van het Gouden Brieven Gala is het zelden vorgekomen dat beide bekroningen aan één campagne werden toegekend. Voor de ledenwerfcampagne van SKF was slechts een budget van fl. 5.000,- beschikbaar. Een schril contrast met de miljoenen campagnes waarmee de commerciële concurrentie meedong naar de Gouden Brief.

De jury was unaniem van mening dat de simpelheid en het vernieuwende en sympathieke karakter van de campagne ver boven de andere inzendingen stond. De mailing 'Van vogelvrij naar

*Ledenwerf-
campagne (foto:
Kees Verhoeven).*

kogelvrij' bestaat uit een kleine kartonnen verzendkoker met daarin een gebruikt hagelpatroon, een brief, een retoursticker en een antwoordformulier. Ontvangers wordt gevraagd het geheel in elk geval portvrij retour te zenden, zodat SKF kan zorgdragen voor het hergebruik.

De campagne was ontwikkeld door bureau Koffeman Lammersen Mol & Partners en vorm gegeven door Rob Busser onze eigen (Argus) vormgever.

VREES VOOR WILDEVLEES

Dat op de Veluwe niet alles zo natuurlijk is als wel zou moeten moge bekend zijn; grootschalige in rijen geteelde uitheemse dennenopslag wordt door een overvloedige infrastructuur gescheiden van extensief geteelde edelherten, door jagers strikt geselecteerd op het weinig natuurlijke criterium 'grootte en vertakking gewei'.

Er is echter meer aan de hand. Uit een onderzoek naar residuen van zware metalen in organen van edelhert en wild zwijn (Wolkers, J.; 1993) blijkt dat concentraties Lood (Pb) en Cadmium (Cd) in lever en nieren zo hoog zijn dat geconcludeerd moet worden dat de Veluwe blootgesteld is (en wordt) aan deze vooral door het verkeer en de industrie uitgestoten metalen. Cadmium en Lood worden na opname uit het milieu vooral in de lever en de nieren gebonden aan zogenaamde metallothioneïnen (bepaalde eiwitten) om hun giftigheid in het lichaam te

verminderen. Op de Veluwe zijn concentraties van deze stoffen aanzienlijk hoger (tot 10x zo hoog) dan in andere studiegebieden (Noorwegen en 'de Kempen').

De concentraties zijn zelfs zo hoog dat consumptie van de organen van dit wild volgens de normen van de WHO (World Health Organisation, 60 microgram dagelijkse inname) schadelijk is. Deze norm wordt voor 200 gram vlees namelijk tot 40 x overschreden met daarbij de kanttekeningen dat vlees van jonge dieren minder schadelijk is dan van oudere en dat consumptie van nieren schadelijker is dan van lever.

Hoe de waarden liggen voor ander vlees dan orgaanvlees en voor ander wild zou onderzocht moeten worden. Tegen mensen die denken dat wild eten lekker natuurlijk gezond is kan alleen gezegd worden 'keep on dreaming'.

Roelof de Beer

Edelhert: chemisch afval? (foto: Geurt Besselink).

VERVOLG VAN DE WA- TERLANDSE GANZEN- JACHT...

In Argus 2 van augustus 1993 deden wij u verslag van de jacht op broedende grauwe ganzen in Waterland. De AROB rechter schorste weliswaar de vergunningen, maar hoe ging het verder. Niet goed, om de spanning maar meteen weg te nemen. De eerstvolgende stap bestond uit een hoorzitting voor een commissie van ambtenaren van het Ministerie van Landbouw. Zij moesten oordelen - over zichzelf dus in feite - of onze klacht wel terecht was. Inderdaad, dat was naar hun oordeel niet het geval. Niet omdat zij inhoudelijk onze argumenten afkeurden, maar puur formeel ambtelijk. In de nota 'Ruimte voor ganzen', geschreven door ambtenaren van het Ministerie, wordt het schieten op broedende ganzen niet expliciet afgekeurd. Dus mag het. In deze nota staat, dat de Canadese gans een exoot is, terwijl iedere ornitholoog weet dat ze hier ook op eigen kracht kunnen komen. Maar wat in de nota staat is waar. En exoten worden daarin gewoon vogelvrij verklaard, iedere klacht is goed voor een schietpartij. Begin dit jaar volgde dan de beslissing van de AROB-rechter en ook die viel negatief uit. Ondanks de belangen van de - slechts-20 paren broedende ganzen, ondanks dat er de afgelopen 20 jaar welgeteld éénmaal een Canadese gans is waargenomen, ondanks dat er vorig jaar maar één paar Nijlganzen in Waterland broedde en ondanks dat het ministerie geen belangrijke schade kon aantonen. Veel mensen in het gebied ergerden zich mateloos aan de ganzenjacht, maar kennelijk waren de boeren en jagers er in geslaagd de hoge bazen van Staatsbosbeheer aan hun zijde te krijgen en dat telde zwaar. Op het moment dat dit geschreven wordt worden mogelijk in een beschermd natuurreserveaat weer broedende grauwe ganzen geschoten, omdat ze het wagen wat gras te eten...

Ministerie in crisis.

Oscar van der Kroon,

Uitgeverij L.J. Veen,

ISBN 90-254-0450-2

paperback 335 pagina's.

Met een bijlage over de visserij en de persoon

Gerrit Braks.

Bevat een overzicht van de geraadpleagde

bronnen en een personenregister.

BOEKBESPREKING

MINISTERIE IN CRISIS

Dit boek van Oscar van der Kroon draagt als ondertitel 'Over visfraude, milieubehoud en boerenbelang'. Dit zijn in het boek een aantal sterk in het oog springende kwesties, maar het boek gaat over nog veel meer, te veel om in een ondertitel te pakken. Het is zonder meer een grote verdienste van de onderzoeksjournalist Oscar van der Kroon, dat hij met zijn boek het disfunctioneren van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij voor een groot publiek inzichtelijk maakt. Als het boek wordt aangeprezen omdat het leest als een thriller is dat niet echt overdreven. Zeker daar waar het gaat over de visfraude, spelen zich de meest ongelooflijke zaken af.

Van der Kroon neemt ons in dit boek mee naar een ministerie dat toch voor een heel belangrijk deel verantwoordelijk moet worden gesteld voor het verval van de natuur door verdroging, vermisting, verzuring, vervuiling van het grondwater, het leegvissen van de Noordzee en de aanslag op het welzijn van de dieren.

FRAUDE

In het verhaal over de visfraude is sprake van een aaneenrijging van een totaal ontoereikende controle die bij de top op het ministerie heel goed bekend is, maar waartegen men feitelijk niets doet. De opsporingsambtenaren van de Algemene Inspectie Dienst, de AID, voelen zich meer dan in de steek gelaten en kunnen niets uitrichten tegen de goed georganiseerde vissers met ingehuurd knokploegen, criminelen met wapens en zeer moderne communicatieapparatuur. Ook een grote mate van creativiteit valt de vissers niet te ontzeggen terwijl ook omkopingen tot het arsenaal van mogelijkheden in de criminele hoek van de visserij blijkt te behoren. Door de enorme aanlanding van illegale vis komt het marktmechanisme onder druk, dalen de prijzen en komen ook de legale vissers die het hoofd boven water willen houden in de verleiding om illegaal vis aan te landen. In deze sfeer van gesjoemel, fraude, criminaliteit, intimidatie en op gezette tijden ook escalatie moeten de controleurs van de AID het werk doen. De meeste vinden dat ze voor een goede zaak staan, maar door gebrek aan steun vanuit het topmanagement loopt men tegen muren en dovemansoren aan. Controle blijkt in de praktijk onmogelijk en ook de methode van controle ontoereikend, betere methodes worden door de top van het ministerie afgehouden en maar nauwelijks toegepast. Het hele verhaal over de visfraude is een bizarre aaneenschakeling van gebeurtenissen waarvan de een nog meer ongelooflijk klinkt dan de andere. De rode draad blijft wel dat de ambtelijke top op LNV de fraude bagatelliseert, de medewerkers laat vallen, de handen schoon wast en de minister in de Kamer verhalen laat vertellen die op geen enkele wijze iets met de werkelijkheid te maken hebben.

Ook andere terreinen waar dit ministerie verantwoordelijk is worden door van der Kroon belicht zoals de

bestrijding van de illegale handel in beschermde dieren. Nederland speelt in deze handel binnen Europa een leidende rol. Ook op dit terrein laten de leidinggevenden de controleurs van de AID vallen. Ook in dit milieu heeft de criminaliteit toegeslagen. De opsporingsambtenaren staan met de rug tegen de muur. Van der Kroon geeft een voorbeeld van een transport met beschermde dieren waar de AID zou ingrijpen met personele ondersteuning, dit was nodig omdat het ging om gewapende criminelen. Op het laatst wordt de actie afgeblazen omdat een leidinggevende van de AID contact had opgenomen met een van de verdachten met het verzoek om af te zien van de transactie. Ook werden de dierenhandelaren opgeroepen en hun werd gevraagd om zich aan de wet te houden. Natuurlijk werd dat beloofd. Op deze wijze werden de controleurs voor gek gezet door hun superieuren binnen LNV die slechts één doel voor ogen hadden, geen gedonder, niet naar binnen en niet naar buiten.

Bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen is de AID belast met de opsporing van het illegaal gebruik. Nederland is in de wereld absoluut koploper in het gebruik maar de illegale toepassing wordt toch altijd nog op dertig procent geschat. Door gebrek aan mankracht komt er van de opsporing onvoldoende terecht en de boeren en tuinders gaan vrolijk verder met spuiten. De economische belangen staan hier lijnrecht tegenover de milieubelangen door de residu-problemen in bodem grond- en oppervlaktewater. Alles stond lang in het teken van een hogere productie, maar dat de boer en tuinder eigen en andermans veiligheid op het spel zetten werd veronachtzaamd. Ook op andere gebieden bewijst dit ministerie het met de gezondheid niet altijd even nauw te nemen.

Een belangrijke dienst van het Ministerie van LNV is de Rijksdienst voor de Keuring van Vee en Vlees, de RVV. Bij de affaire rond de slachthuizen bleek dat de controleurs van de RVV op de slachthuizen op grote schaal een oogje dichtknepen. Runderen behandeld met groeihormonen kwamen zo massaal in de consumptie. Dit ging binnen het ministerie niet altijd zonder spanningen omdat er voldoende gewetensvolle controleurs rondliepen. Bij een strin-

gente controle zou de export een enorme klap oplopen dus de leiding van het ministerie droeg er wel zorg voor dat dit niet gebeurde. De helft van de kippen in Nederland blijken besmet met de gevaarlijke salmonella bacterie en ook daar werden ogen dichtgeknepen. Als er een controleur wil optreden vanwege wantoestanden omdat bijvoorbeeld bij aanvang van de werkzaamheden 's-morgens de boel niet is schoongemaakt, dat de vloeren en muren nog onder het bloed zitten, het gereedschap niet is gereinigd, de temperatuur te hoog is en wat al niet meer, dan blijkt een telefoontje naar de kringdirecteur van het RVV voldoende waarna die onmiddellijk een dierenarts van zijn dienst stuurt die alsnog toestemming geeft. De controleur staat voor gek en hij krijgt te horen dat het gezien de financiële schade voor het slachthuis niet verantwoord is wat hij doet. Een van de controleurs wist zelfs te melden dat afgekeurde kuikens die hij in de afvalbak had gegooid door de dierenarts persoonlijk weer aan de haak werden gehangen. Als we bedenken dat er in Nederland jaarlijks tientallen mensen sterven door het eten van besmette kip dan is het duidelijk hoe sterk het Ministerie van LNV hecht aan de economische belangen en voor andere zaken geen oog heeft of wil hebben.

Ook het volkomen mislukte mestbeleid van dit ministerie is bekend. Na vijfentwintig jaar plannen maken telde Nederland begin jaren negentig evenveel varkens als inwoners en ondanks een uitbreidingsverbod nam het aantal varkens met tientallen procenten toe. Maar liefst 300.000 hectare grond is verzadigd met fosfaat, nitraten sijpelen het grondwater in en de ammoniakdampen bedreigen de schaarse Nederlandse bossen.

ANALYSE

Hoe is het mogelijk dat een ministerie met zo'n falend beleid zo lang zijn eigen gang kan gaan? Deze analyse heeft van der Kroon door alle hoofdstukken heen verwerkt. De rode draad en de overeenkomsten tussen de verschillende incidenten worden steeds duidelijker. De minister heeft volstrekt onvoldoende kijk en greep op dit ministerie en dat werd oud minister Braks uiteindelijk fataal. Ook Bukman lijkt het er niet veel beter af te brengen

al doet hij nog zo voor de boeren zijn best om in een vertrouwelijk briefje een kunstmatige lage gasprijs te bepleiten. Op zichzelf al voldoende redenen om hem onverwijld en beladen met hoon naar huis te sturen.

Het defensieve management werkt voor de uitvoering van beleid destructief zowel naar binnen als naar buiten. Hoe dit ministerie met de externe contacten omgaat illustreert van der Kroon door te wijzen op wat hij een onbeduidend incident noemt.

Al in 1985 beschuldigde de Nationale Ombudsman, dr. Rang, Braks van onbehoorlijk gedrag omdat zijn ambtenaren met opzet verkeerde informatie over de jacht op reewild hadden gegeven aan een bestuurslid van de Stichting Kritisch Faunabeheer. Hij noemt dit een goed voorbeeld van de gesloten autoritaire cultuur op Landbouw. Intern moet je naar de pijpen dansen van het management, niet inhoudelijke kundigheid is belangrijk, maar braafheid en aanstuurbaarheid. Manipulatie, intimidatie, overplaatsen van 'lastige' medewerkers naar onschuldige posten, straf en beloningssystemen en als het met deze maatregelen nog niet hielp dan liep je kans de interne recherche op je dak te krijgen die je als een misdadiger behandelde, dagen in een cel voor iets waarvan je verdacht werd kwam voor.

Kortom, likken naar boven en trappen naar beneden was de beste manier om te overleven. Toen in 1982 eindelijk voor de landbouw zo hinderlijke directie Natuur van het toenmalige ministerie van CRM overkwam had men binnen een aantal jaren deze vervelende stoorzender voor de landbouw snel uitgeschakeld.

Al in 1987 waren vierentwintig directeur-natuurbeschermers verdwenen. In een stroom van reorganisaties verdween alles wat met groen, milieu, bos en landschap te maken had.

Het ministerie bleek een 'staat in de staat' met aan het hoofd een ambtelijke top die zich niet gelegen laet liggen aan de politiek. Het is bovendien een sterk ministerie, men beschikt over een eigen diplomatieke dienst, eigen onderwijsinstellingen, en een eigen opsporingsapparaat.

Wie dit boek leest hoopt van harte voor de geloofwaardigheid van de politiek dat bij de kabinetsformatie besloten wordt dit ministerie op te heffen.

Van harte aanbevolen voor leden van de Tweede Kamer, agrariërs die voor een verantwoorde bedrijfsvoering willen staan, toekomstige medewerkers bij dit ministerie en al die anderen die graag een kijkje achter de alledaagse werkelijkheid nemen.

Ton Ebben

Toestand van de natuur 2
R. Bink, D. Bal, V. van den Berk en L. Draaijer.
Rapport IKC-NBLF NR.4
Wageningen 1994
ISSN 0929-7014
Paperback, 247 pagina's
Met grafieken en tabellen en een uitgebreide lijst van geraadpleegde bronnen.

BOEKBEPREKING

TOESTAND VAN DE NATUUR 2: ZORGELIJK

Het Informatie- en Kennis Centrum Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van LNV heeft onlangs een belangrijke rapportage uitgebracht met als titel 'Toestand van de natuur 2'. Een team van mensen heeft zo'n twee jaar aan deze rapportage gewerkt en

het resultaat is een gedegen studie die vrij gedetailleerd aangeeft hoe het met de natuur in ons land gesteld is. 'Slecht', zo kan kort de conclusie luiden en er mag aan worden toegevoegd dat het nog steeds verder bergafwaarts gaat. Bij de al verdwenen soorten kunnen we de komende jaren zeker nog meerdere soorten bijschrijven. Het gaat dan ook niet zomaar bergafwaarts, het geheel heeft veel overeenkomsten met een vrije val, pijlsnel de diepte in.

Het rapport is te zien als een evaluatie van het rijksnatuurbeleid neergelegd in het Natuurbeleidsplan van 1989. In 1989 verscheen eveneens de eerste rapportage over de toestand van de natuur vandaar dat het onlangs verschenen rapport de toevoeging 2 heeft gekregen. De periodes waarover we spreken zijn voor een evaluatie van de natuur zonder meer erg kort, maar het sombere beeld is onmiskenbaar. Er moeten drastische veranderingsprocessen op gang worden gebracht om een duurzame toekomst voor tal van plante- en diersoorten in Nederland te kunnen veilig stellen.

Belangrijke oorzaken van de belabberde toestand waarin de natuur verkeert zijn verzuring, vermessing en verdroging. Verzuring heeft vooral invloed op kalkarme gronden en in voedselarme wateren, en vermessing op kalkrijke gronden en op oppervlakte- en kustwateren. Verdroging heeft vooral negatieve effecten op veengronden en vochtige milieus.

De invloeden die verzuring, vermessing en verdroging uitoefenen zijn indringend, zij veranderen de eigenschappen van bodem- grond en oppervlaktewater en daarmee het milieu waarin planten en dieren leven. Op land treden de effecten van verzuring, vermessing en verdroging meestal gelijktijdig op zodat de aanslag op het milieu zeer zwaar is. Een aanzienlijk verlies is ook de versnippering van natuurgebieden, het doorsnijden en verkleinen van natuurgebieden door bebouwing, autowegen, spoorwegen, kanalen en landbouwgebieden. Voor veel soorten planten en dieren is het nu moeilijk en soms zelfs onmogelijk geworden om vanuit het ene natuurgebied het andere te bereiken omdat de tussenliggende gebieden een te grote barrière vormen. Voor veel soorten worden de leefgebie-

den te klein en er is weinig ruimte voor grootschalige natuurlijke processen. De resterende kleine gebieden zijn extra kwetsbaar voor aantastingen omdat een klein gebied een relatief grote randlengte heeft en beïnvloeding van buitenaf veel gemakkelijker kan plaatsvinden.

Ook de verzoeting eist een tol. Dit proces kan ook van nature plaatsvinden maar het heeft dan echter een zeer kleinschalig karakter. In Nederland is echter sprake van een grootschalige verzoeting en deze is gebonden (geweest) aan een tweetal activiteiten. Op de eerste plaats de aanleg van de Deltawerken, de Afsluitdijk, landaanwinning en inpoldering en op de tweede plaats de terugdringing van zoutinvalde ten behoeve van de belangen van landbouw en waterwinning. Zoutminnende planten, wad-vogels en trekken-de vissen zijn mede hierdoor teruggedrongen. De bodem-fauna en met name een aantal schelpdieren in de Waddenzee, staat ernstig onder druk. De verspreiding van milieuvreemde stoffen, ook wel microverontreiniging genoemd, is een volgende factor die de natuur verder onder druk zet. In ernstige gevallen veroorzaakt het sterfte of geeft het problemen bij de voortplanting. Een beleid wat tot effect heeft dat de belasting van het milieu met deze milieuvreemde stoffen wordt teruggedrongen heeft een positief effect op het milieu. Een bekend effect is het herstel van de roofvogelstand na het verbod op bepaalde bestrijdingsmiddelen terwijl ook bij viseters als de grote stern positieve ontwikkelingen zijn waargenomen. Zeker bij de watersystemen is het probleem nog altijd ernstig.

De invloed van verstoring krijgt in de rapportage terecht veel aandacht. Het gaat hier om een groot aantal activiteiten met invloeden die uiteenlopen. Daarbij kan gedacht worden aan verkeer, recreatie, militaire oefeningen, agrarische activiteiten, bosbouw, visserij en jacht.

Menselijke activiteiten kunnen op twee manieren verstorend werken op individuen, soorten en ecosystemen. Op de eerste plaats maakt het inbreuk op de rust en er kan sprake van zijn van een directe fysieke bedreiging. De verstoring van rust heeft vooral invloed op zoogdieren en vogels. De auteurs verwijzen naar onderzoek dat

een verlaagde dichtheid van broedvogels langs wegen met overwegend snelverkeer laat zien. Bij 29 van de 41 onderzochte soorten in bos en bij 8 van de 12 soorten in open weidegebied werd dit effect vastgesteld. De omvang van het effect van verkeer op broedvogelpopulaties is volgens onderzoekers eerder groter dan kleiner dan in het onderzoek is gebleken.

Activiteiten zoals recreatievaart, vliegen met sportvliegtuigjes en militaire oefeningen blijken vaak 'vluchtgedrag' tot gevolg te hebben. Bij vogels neemt de verstoringafstand toe naarmate de groep vogels groter is. Door het 'vluchten' is er minder tijd voor voedselzoeken wat vooral voor trekvogels problemen kan geven daar sommige soorten aan zeer krappe grenzen gebonden zijn bij het opbouwen van conditie. Bij aankomst van een aantal soorten in arctische gebieden moeten zij na de trek nog voldoende reserve hebben om in de korte poolzomer nog een volledig broedsel groot te brengen. Verstoring kan tot onvoldoende reserves aan vet en eiwitten leiden. Naar alle waarschijnlijkheid geldt dit voor zeer veel trekvogels.

De fysieke beïnvloeding kent eveneens zeer ernstige aantastingen van de natuur. Het betreden, berijden of bevaren van gebieden heeft vaak desastreuze gevolgen voor de flora. Zo beschouwen sommige onderzoekers de gemotoriseerde recreatievaart als belangrijkste oorzaak voor het verdwijnen van watervegetaties.

Het wegverkeer maakt onder de dieren tal van slachtoffers. Het zijn vooral vogels die omkomen in het verkeer, naar schatting gaat het over zeker 2 miljoen vogels jaarlijks. Opvallend daarbij is het groot aantal vogelsoorten dat muizen eet. Dit is te verklaren uit het feit dat de dichtheid aan veldmuizen in de wegbermen 25% hoger is dan in het aangrenzende achterland. Voor een soort als de kerkuil is dit een ingrijpende factor, jaarlijks komt van de in Nederland verblijvende populatie 3 tot 26% om in het verkeer.

De jacht heeft onmiskenbaar negatieve invloed op tal van soorten. Bij interpretatie van de feiten uit de rapportage zien we ingrijpende effecten. Zo beïnvloeden jachtactiviteiten de ruimtelijke verspreiding en het terreingebruik van bejaagbare ganzen en eenden.

Bejaagbare watervogels reageren sterk op de aanwezigheid van jagers door 'vluchtgedrag'. Maar er is niet alleen sprake van 'vluchtgedrag', er vallen ook echte slachtoffers en niet al te weinig. Zo schiet jagend Nederland jaarlijks 1,5 tot 5% van de totale populatie smienten, tafeleenden, en kuifeenden. Van de kolgans en rietgans wordt 10 tot 15% jaarlijks neergeschoten. Het negatieve effect van de jacht laat zich vooral aflezen uit de aantalsontwikkeling bij het sluiten van de jacht, de populaties nemen dan sterk toe. Dit effect valt ook bij eenden waar te nemen.

Bij de visserij valt vooral de aantoonbare negatieve invloed op bij de visserij in de Waddenzee en Noordzee. Deze hebben een sterke invloed op de aanwezige ecosystemen. Juist in de jaren dat er sprake is van een lage productie van commerciële soorten is dit effect het sterkst, omdat dan de visserij in activiteit toeneemt.

In de rapportage wordt nog aan een aantal andere factoren aandacht geschonken zoals de invloed van het buitenland en de klimaatsveranderingen. Het rapport geeft geen blijk van optimisme voor de toekomst. De conclusie is dat op grond van het vigerende beleid op het gebied van milieu, ruimtelijke ordening en natuur en de huidige inzet van beleidsmaatregelen en effectmaatregelen verwacht moet worden dat de doelen van het Natuurbeleidsplan in 2015 voor een flink deel niet gerealiseerd zullen worden. Al met al geeft het rapport voor de verschillende soorten een somber beeld te zien. Gemiddeld genomen worden zeldzame soorten zeldzamer en algemene soorten algemener of blijven gelijk. De verscheidenheid neemt daardoor regionaal af. Per saldo is er landelijk sprake van een voortgaande afname in biodiversiteit. Bij de libellen en dagvlinders is de ontwikkeling zeer negatief, ze komen in steeds minder gebieden voor en er verdwijnen veel soorten. Ook bij de reptielen, amfibieën, korstmossen en paddestoelen is sprake van een negatief beeld. Ze komen in steeds minder gebieden voor en het aantal soorten dat in ons land voorkomt neemt bovendien af.

Tevens ontwikkelen vissen en sprink-

hanen zich negatief, bij een gelijk-blijvende spreiding neemt het aantal vissen af terwijl de sprinkhanen in steeds minder gebieden voorkomen met een gelijkblijvend aantal soorten. Stabiel lijken de bladmossen, zoogdieren en hogere planten, er zijn ongeveer evenveel soorten die toenemen als soorten die afnemen in verspreiding. Het aantal soorten blijft gelijk.

Alleen bij de vogels is sprake van een vrij positieve situatie. Het soortenaantal neemt toe en een deel van de soorten

neemt ook in verspreiding toe. Een beperkt aantal soorten moet terrein prijs geven. Hoe dan ook, het toekomstperspectief is somber en slechts ingrijpende maatregelen kunnen de koers nog wijzigen. Voor de natuur en voor de daarvan deel uitmakende mensen is het te hopen dat de overheid krachtig zal ingrijpen voor het te laat is. Deze rapportage maakt duidelijk dat zulks noodzakelijk is.

Ton Ebben

LAATSTE NIEUWS

JACHT OP ROTGANZEN IS WEER VERBODEN

Door het Ministerie van Landbouw is op 30 maart j.l. een vergunning aan de Wildbeheereenheid Terschelling afgegeven om 'met behulp van het geweer' rotganzen te doden. Dit afschot wordt nodig geacht om de verjaging van deze dieren uit de landbouwgebieden effectiever te laten zijn. Reeds in 1981 tekende de Stichting Kritisch Faunabeheer beroep aan tegen de jacht op rotganzen. De telkens weer afgegeven vergunningen werden even zo vaak geschorst, waarna in 1990 de definitieve stopzetting van de jacht op deze trekvogels volgde. Vanwege de recent doorgevoerde reparatie van de Jachtwet meende het Ministerie van Landbouw dat het schieten van rotganzen wel weer mogelijk moest zijn. Door ons is vervolgens bezwaar aangetekend tegen deze vergunning en tevens verzoek om schorsing ingediend. Op 6 mei j.l. diende deze zaak voor de Rechtbank in Amsterdam. En tot onze vreugde heeft de voorzitter besloten de vergunning met onmiddellijke ingang, d.w.z. zaterdag 7 mei, te schorsen. Het betreft hier een voorlopige voorziening hetgeen betekent dat de uiteindelijke uitspraak later volgt. In ieder geval hebben wij dit vast gewonnen en aangezien de vergunning zou lopen tot eind mei zijn de rotganzen dit jaar veilig gesteld. Wij houden u van deze zaak op de hoogte.

Jager schiet op groep rotganzen.

Geschoten rotgans (foto's: Jan van Dieren).

Op de in de tabel genoemde soorten mag gedurende het met een balk aangegeven deel van het jaar gejaagd worden.

De cijfers aan het begin en het eind van de balk zijn respectievelijk de begin- en sluitingsdatum van de jacht op de betreffende soort.

CATEGORIE EN SOORT	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mrt	april
A Grof wild												
Edelhert ¹⁾					15							15
Ree manlijk ¹⁾	15											
Ree vrouwlijk ¹⁾									15			15
Wild zwijn ¹⁾												
Voor de jacht op moeflon en damhert worden incidenteel afschotvergunningen afgegeven.												
B Klein wild												
Fazant haan						15						
Fazant hen						15						
Patrijs												
Houtsnip						15						
Haas						15						
De jacht op korhoen is het gehele jaar gesloten.												
C Waterwild												
Grauwe gans ²⁾												
Kolgans ²⁾												
Gewone rietgans ²⁾												
Wilde eend ^{3) 4) 5)}			15								13	
Slobeend ^{3) 6)}			18									
Wintertaling ^{3) 6)}												
Smient ^{3) 6)}												
Pijlstaart ^{3) 6)}												
Tafeleend ³⁾												
Toppereend ³⁾												
Kuifeend ³⁾												
Watersnip ³⁾						18						
Meerkoet ³⁾						18						
De jacht op brandgans, rotgans, canadese gans, roodhalsgans, dwerggans, kleine rietgans, bergeend, brilduiker, krooneend, eidereend, zwarte zeeëend, brilzeeëend, grote zeeëend, witkopeend, witoogeend, grote zaagbek, middelste zaagbek, nonnetje, ijseend, zomertaling, mandarijneend, casarca en bokje is het gehele jaar gesloten.												
D Wild in Jachtwet art. 8, lid 1												
Houtduif												
Zwarte kraai												
Kauw												
Ekster												
Vlaamse gaai			15									
Konijn												
Vos												
Verwilderde kat												
E Wild op grond van Jachtwet artikel 54 ('exoten')												
Beverrat												
Muskusrat												
Amerikaanse nerts (mink)												
Wasbeer												
Marterhond												
F Overig wild												
Bunzing ⁷⁾				15								15
Hermelijn ⁷⁾							15					15
De jacht op roek, bonte kraai, boommarter, steenmarter, wezel en wilde kat is het hele jaar gesloten.												
G Vogels uit de vogelwet 1936 ('onbeschermde vogels')												
Huismus												
Spreeuw												
Kokmeeuw ⁸⁾			15									15
Zilvermeeuw ⁸⁾			15									15
De jacht op alle door de Vogelwet 1936 beschermde soorten is het hele jaar verboden.												
H Onbeschermde dieren die het hele jaar mogen worden gedood												
Bruine rat, woelrat en mol												

¹⁾ Jacht uitsluitend toegestaan op afschotvergunning.

²⁾ Jacht alleen toegelaten van een half uur voor zonsopgang tot 10 uur 's ochtends.

³⁾ Van de opening van de jacht tot 1 september: van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang en van 1 september tot de sluiting van de jacht: van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang.

⁴⁾ 1 juli t/m 15 augustus met vergunning op plaatsen met feitelijke schade.

⁵⁾ Ook jacht d.m.v. eendenkooi van 15 augustus t/m 13 februari.

⁶⁾ Ook jacht d.m.v. eendenkooi.

⁷⁾ Niet in het veld. Misschien op eigen erf?

⁸⁾ Voor de periode 1 januari 1995 t/m 15 april 1995 zal de minister nog een nieuw besluit nemen.

ARGUS IS EEN KWARTAALTIJDSCHRIFT VAN DE STICHTING KRITISCH FAUNABEFHEER

